

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving

Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving

Samenvatting

Weerbare en veerkrachtige samenleving

Het kabinet heeft zich als doel gesteld om de veerkracht en weerbaarheid van de Nederlandse samenleving te bevorderen. Zo wil het kabinet bijdragen aan de sociale stabiliteit van de superdiverse samenleving. Een samenleving waarin inwoners vrij zijn, zich onderdeel voelen van de samenleving, gelijkwaardige kansen hebben, in staat zijn om maatschappelijke ontwikkelingen het hoofd te bieden en hun weg weten te vinden in de samenleving.

Deze ambitie maken we concreter in de Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving.

Het recente SCP-rapport *Gevestigd, maar niet thuis*¹ laat een hoge mate van participatie en cultureel diverse kenniskringen zien. Het rapport wijst op een waardevolle verwevenheid van verschillende groepen in de maatschappij. Toch zien we in de superdiverse samenleving ook ontwikkelingen die de sociale stabiliteit kunnen aantasten, waardoor inzet op veerkracht en weerbaarheid nodig is². Voorbeelden van deze maatschappelijke fenomenen zijn een gebrek aan individuele vrijheid, discriminatie en racisme, ongewenste polarisatie, radicalisering en ongewenste buitenlandse beïnvloeding.

Handelingsperspectief en expertise vergroten

De aanleiding voor de agenda is dat er in de praktijk nog niet voldoende handelingsperspectief en/of expertise wordt gezien bij gemeenten en professionals op het gebied van veerkracht en weerbaarheid. Deze partijen wenden zich voor hulp naar het Rijk, maar gerichte inzet ontbreekt.

Effectieve inzet van professionals

De Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving richt zich op het effectiever maken van de inzet van de professionals die veerkracht kunnen bevorderen.

Om dit doel te bereiken zijn vier actielijnen geformuleerd:

1. het versterken van expertise,
2. het (verder) ontwikkelen van interventies,
3. het versterken van samenwerking tussen de verschillende stakeholders en
4. het (verder) ontwikkelen van beleid.

Om op een doeltreffende manier te werken, hanteren we de volgende vier uitgangspunten:

1. behoeftegericht werken,
2. focus op primaire preventie,
3. gebiedsgericht werken en
4. stimuleren van een integrale aanpak.

¹ Sociaal en Cultureel Planbureau (2022) *Gevestigd, maar niet thuis*

² Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid. (2020) *Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving*

Binnen de actielijnen vallen onder andere de volgende activiteiten:

- het ontwikkelen en uitvoeren van interventies door gemeenten,
- het initiëren en faciliteren van samenwerkingsverbanden tussen de betrokken partijen,
- het stimuleren van kennisuitwisseling via een online platform en een learning community of leergemeenschap,
- een jaarlijkse conferentie en
- een jaarlijkse veerkracht- en weerbaarheidsanalyse.

In het programma wordt samengewerkt met betrokken partijen of stakeholders. Belangrijke externe stakeholders zijn gemeenten, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en andere departementen. Met bestaande en nieuwe (beleids) interventies realiseert de agenda effectievere ondersteuning van gemeenten en de professionals die met veerkracht en weerbaarheid bezig zijn.

De agenda loopt van begin 2023 tot medio 2025 en werkt toe naar een meerjarenplan 2025–2023. In 2025 zijn degelijk geteste methoden verzameld, die na 2025 op grotere schaal ter beschikking worden gesteld aan gemeenten.

Inhoudsopgave

Samenvatting 4

1. Inleiding 7

1.1 Aanleiding 7

1.2 Wat verstaan we onder veerkracht en weerbaarheid? 8

1.3 Leeswijzer 9

2. Maatschappelijke ontwikkelingen 11

3. Visie, missie, actielijnen en strategie 13

3.1 Visie 13

3.2 Missie 13

3.3 Actielijnen 13

3.4 Strategie 14

3.5 Interdepartementale samenhang 16

4. Activiteiten 18

4.1 Activiteiten 18

4.2 Actielijnen-inspanningennetwerk 20

5. Besturing 21

5.1 Externe sturing 21

5.2 Begroting 22

6 Nederland is van oudsher een land waar inwoners uit verschillende landen en met verschillende achtergronden een onderkomen vinden

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Nederland is van oudsher een land waar inwoners uit verschillende landen en met verschillende achtergronden een onderkomen vinden. Dat heeft ons mede gevormd tot een land met een grote verscheidenheid aan leefstijlen, waardepatronen, opvattingen en beschouwingen. Een land ook waar inwoners, binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat, de vrijheid hebben hun eigen keuzes te maken. Vrij om te zijn wie je bent. Vrij van discriminatie en racisme. En vrij om jezelf te ontwikkelen in een samenleving waarin iedereen gelijke kansen heeft.

‘Een democratische samenleving kan alleen functioneren als we een grens trekken als vrijheden van de ander worden bedreigd, als iedereen meedoet en discriminatie wordt bestreden. Dit vraagt om een weerbare samenleving, waartoe het kabinet onder andere wil inzetten op preventie en weerbaarheid.’³

Het recente SCP-rapport *Gevestigd, maar niet thuis*⁴ laat een hoge mate van participatie en cultureel diverse kenniskringen zien. Dat wijst op een waardevolle verwevenheid van verschillende groepen in de maatschappij. Toch zien we in de superdiverse samenleving ook ontwikkelingen die de sociale stabiliteit kunnen aantasten, waardoor inzet op veerkracht en weerbaarheid nodig is⁵. Voorbeelden van deze maatschappelijke fenomenen zijn een gebrek aan individuele vrijheid, ongewenste polarisatie, radicalisering en ongewenste buitenlandse beïnvloeding.

Onderzoek laat zien dat de voedingsbodems en beschermende factoren een overlap kennen voor deze fenomenen.⁶ Daarom is een integrale aanpak binnen de primaire preventie⁷ noodzakelijk.

Om de sociale stabiliteit te bevorderen zetten we in op het vergroten van de veerkracht en weerbaarheid van de superdiverse samenleving. Door deze aanpak dragen we er bij aan dat alle Nederlanders, en specifiek Nederlanders in de meest kwetsbare omgevingen, crises zo goed mogelijk het hoofd kunnen bieden. Investeren in veerkracht en weerbaarheid draagt zo bij aan een samenleving die tegen een stootje kan⁸.

³ Zie: Coalitieakkoord 2021-2025. Omzien naar elkaar, vertrouwen in de toekomst

⁴ Sociaal en Cultureel Planbureau (2022) *Gevestigd, maar niet thuis*

⁵ Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid. (2020) *Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving*

⁶ Kennisplatform Integratie & Samenleving (2021) *Preventie van radicalisering en extremisme; naar een signaleringsinstrument voor voedingsbodems van radicalisering in wijken*

⁷ De term primaire preventie wordt gebruikt in meerdere domeinen. Het refereert naar activiteiten die voorkomen dat bepaalde situaties zullen ontstaan. Voor dit programma betekent het de inzet op voedingsbodems en beschermende factoren. (loket gezond leven, RIVM; Gielen, 2020)

⁸ Daarnaast blijft de bredere inzet op bestaanszekerheid (w.o. de bestrijding van armoede, bevordering van arbeidsparticipatie, huisvestingsbeleid etc.) en gelijke kansen voor iedereen van essentieel belang. Deze inzet valt echter buiten de agenda van dit programma.

Veerkracht en weerbaarheid zijn termen die gaan over de omgang met uitdagingen

We constateren dat in de praktijk nog niet voldoende handelingsperspectief en/of expertise wordt gezien bij gemeenten en professionals op het gebied van veerkracht en weerbaarheid. Deze partijen wendden zich voor hulp naar het Rijk, maar gerichte inzet ontbreekt. De Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving heeft daarom als doel de effectiviteit van de inzet van gemeenten en professionals te versterken. Daartoe worden financiële middelen van de directie S&I vrijgemaakt en richten we een programmatische structuur in.

Het programma loopt van begin 2023 tot medio 2025. Na 2025 moet het uitmonden in een meerjarige agenda voor veerkracht en weerbaarheid. Hiermee vervult de agenda ook de in 2019 aan de Kamer gedane toezegging om een Brede Weerbaarheidsagenda te ontwikkelen (Kamerstukken II 2019/20, 30 821, nr. 114).

1.2 Wat verstaan we onder veerkracht en weerbaarheid?

Veerkracht en weerbaarheid zijn termen die gaan over de omgang met uitdagingen. We begrijpen veerkracht als dat wat inwoners in staat stelt om lastige omstandigheden het hoofd te bieden en deze tegemoet te treden. Inwoners kunnen hierdoor leren, zelfvertrouwen ontwikkelen en hun weg in de samenleving vinden. Weerbaarheid betreft het vermogen van inwoners om weerstand te bieden aan risicovolle ervaringen. Bij stress en tegenslag kunnen zij stabiel blijven. Kortom, waar veerkracht inzet op het stimuleren van talenten, kansen en positieve ontwikkelingen, richt weerbaarheid zich op het omgaan met risico's en bedreigingen.

Platform JEP⁹ onderscheidt in hun publicatie 'Handen ineen voor meer veerkracht bij jongeren' (2020) drie niveaus van veerkracht:

- **Individuele veerkracht:**
Individuele veerkracht verwijst naar het proces van, vermogen voor of resultaat van een succesvolle aanpassing, ondanks uitdagingen of bedreigende omstandigheden waarmee iemand wordt geconfronteerd (Masten, Best en Garmezy 1990: 426).
- **Veerkracht binnen gemeenschappen/samenlevingsverbanden:**
Veerkracht binnen gemeenschappen omschrijven we als 'een proces waarin de verschillende leden van een gemeenschap samen het aanpassingsvermogen ontwikkelen om een positieve weg in te slaan in een negatieve omstandigheden'. [Norris et al. 2008: 131].
- **Maatschappelijke veerkracht:**
Bij het ontwikkelen en versterken van maatschappelijke veerkracht worden *social bridging* en *social linking* belangrijker. Het gaat dan bijvoorbeeld om samenwerking tussen verschillende gemeenschappen zoals jongerenwerk en onderwijs (*social bridging*). En om de verbinding met belangrijke partijen, zoals overheidsinstellingen op lokaal, regionaal en landelijk niveau (*social linking*).

⁹ Platform JEP (inmiddels samengegaan met de Expertise-unit Sociale Stabiliteit van het ministerie van SZW) (2020) Veerkracht bevorderen bij opgroeiende jongeren

De agenda richt zich op alle drie niveaus van veerkracht. Wanneer inwoners en gemeenschappen weerbaar en veerkrachtig zijn, kunnen zij beter omgaan met de genoemde fenomenen. Ook bijvoorbeeld met de verlokkingen van de misdaad, tegenslag in het persoonlijk leven, uitsluiting en discriminatie.

Tegelijkertijd zijn veerkracht en weerbaarheid termen die veel in omloop zijn. De termen nemen specifieke betekenissen aan, afhankelijk van de context. Hierdoor kan verwarring ontstaan over wat het bereik is van de inspanningen die onder dit programmaplan worden verricht. Omdat het doel is om de sociale stabiliteit te bevorderen en te bewaken, ligt de nadruk in dit programma op veerkracht en weerbaarheid in relatie tot samenlevingsvraagstukken.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt beschreven welke ontwikkelingen het nodig maken om te werken aan veerkracht en weerbaarheid. In hoofdstuk 3 worden de visie, missie en strategie van de agenda gedefinieerd. Ook staan hier de vier actielijnen genoemd en de wijze waarop die bereikt worden. In hoofdstuk 4 worden de activiteiten geordend. Hoofdstuk 5 zet de externe sturing en financiële verantwoording uiteen.

2. Maatschappelijke ontwikkelingen

In dit hoofdstuk worden de maatschappelijke ontwikkelingen uiteengezet die om veerkracht en weerbaarheid vragen. De fenomenen die worden geschetst, zijn opgehaald in gesprekken binnen de directie Samenleving en Integratie (S&I) en met gemeenten. De opsomming is niet limitatief. In de toekomst kunnen zich nieuwe fenomenen voordoen, die meegenomen kunnen worden in het programma.

Beperking individuele vrijheden in gesloten gemeenschappen

Er zijn gesloten gemeenschappen in Nederland waar de individuele vrijheid en zelfbeschikking dusdanig wordt begrensd, dat grondrechten ingeperkt worden¹⁰. Binnen gesloten gemeenschappen zijn er mensen die niet financieel zelfredzaam zijn en niet duurzaam participeren in de samenleving. Daarnaast kan er sprake zijn van onvoldoende cultuur- en gendersensitiviteit onder professionals die betrokken zijn bij de aanpak van geldzorgen, armoede en schulden.

Racisme en discriminatie naar herkomst, etniciteit en religie

Discriminatie en racisme kunnen de sociale cohesie in de samenleving aantasten. Meer dan één op de vier Nederlanders heeft ooit discriminatie ervaren¹¹. Onder tweede generatie Nederlanders met een migratieachtergrond¹² is dit aandeel nog hoger. Inwoners of groepen worden op basis van (persoonlijke) kenmerken anders behandeld, achtergesteld of uitgesloten van volledige deelname aan de samenleving.

Radicalisering en extremisme

Radicalisering en extremisme zijn een bedreiging voor de sociale stabiliteit in Nederland. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) waarschuwt in haar recente¹³ Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN) voor onder andere de dreiging vanuit het jihadisme, rechts extremisme en anti-overheidsextremisme.

Ongewenste polarisatie

Polarisatie hoort bij een gezonde, open samenleving. Echter, de afgelopen jaren zien we dat de polarisatie verscherpt en er ongewenste polarisatie ontstaat. Er ontstaan spanningen tussen groepen en segregatie neemt toe langs etnische en religieuze lijnen (horizontale polarisatie)¹⁴. Er is ook sprake van polarisatie tussen bevolkingsgroepen en overheidsorganen (verticale polarisatie).

¹⁰ Meerjarenplan Zelfbeschikking 2022-2025

¹¹ Sociaal Cultureel Planbureau (2020) Ervaren discriminatie in Nederland II

¹² Sociaal en Cultureel Planbureau (2022) Gevestigd, maar niet thuis

¹³ Op 7 november a.s. zal een nieuwe versie van het DTN gepubliceerd worden. Eventuele veranderingen zullen hierna verwerkt worden

¹⁴ Kennisplatform Integratie & Samenleving (2019) Van polarisatie naar verbinding in buurten

Samengenomen zien we dat deze ontwikkelingen een samenhangende aanpak nodig hebben om sociale stabiliteit te bevorderen

Maatschappelijke onrust

De mogelijkheid om maatschappelijk(e) ongenoegen en onrust te kunnen uiten is essentieel in een vitale democratie. In sommige recente gevallen gaan uitingen van protest echter gepaard met het overtreden van de wet, het inperken van de vrijheden van andere Nederlandse burgers of het ondermijnen van instituties zoals de rechterlijke macht, de journalistiek of de overheid.

Onwenselijk diasporabeleid

Er is een grote groep Nederlanders die binding heeft met Nederland én met een land van herkomst of dat van hun ouders/ grootouders. Deze binding is meestal gewenst, maar in sommige gevallen ook ongewenst. Vraagstukken die hieruit voortkomen liggen met name op het terrein van identiteitsvraagstukken in relatie tot het Nederlanderschap. Ook opgaven om de weerbaarheid tegen ongewenste beïnvloeding uit het land van te versterken komen voor.

Jongeren in aanraking met ondermijnende criminaliteit

Het kabinet, onder coördinatie van het ministerie van Justitie en Veiligheid, zet zich in voor de preventie van ondermijnende criminaliteit. Dat doet het door vatbare jongeren te beschermen en weerbaar te maken tegen criminele invloeden. We zien dat voedingsbodems voor ondermijnende criminaliteit te maken kunnen hebben met het gevoel van inwoners dat zij (te) weinig perspectief hebben of voor hun gevoel niet zijn aangehaakt bij de sociaaleconomische vooruitgang¹⁵.

Samengenomen zien we dat deze ontwikkelingen een samenhangende aanpak nodig hebben om de sociale stabiliteit te bevorderen. De uitdaging ligt niet alleen bij de preventieve aanpak van de fenomenen zelf, maar ook in hoe de (gezamenlijke) inspanningen in primaire preventie zo effectief mogelijk kunnen zijn.

Geen van de departementen van het Rijk is exclusief verantwoordelijk voor de beleidsinzet op deze ontwikkelingen. Het programma Veerkracht en Weerbaarheid is één van de manieren waarop de directie S&I bijdraagt aan het versterken van de sociale stabiliteit. De agenda richt zich op de primaire preventie middels het versterken van veerkracht en weerbaarheid van individuen, gemeenschappen/ samenlevingsverbanden in een kwetsbare positie en de samenleving als geheel.

¹⁵ Verwey-Jonker instituut, Weerbare wijken tegen ondermijning (2019)

3. Visie, missie, actielijnen en strategie

3.1 Visie

Nederland heeft een superdiverse samenleving. Inwoners zijn vrij, voelen zich onderdeel van de samenleving, hebben gelijkwaardige kansen, zijn in staat om maatschappelijke ontwikkelingen het hoofd te bieden en weten hun weg in de samenleving te vinden.

3.2 Missie

De missie van de agenda is de superdiverse samenleving veerkrachtiger en weerbaarder te maken, zodat inwoners beter kunnen omgaan met fenomenen die de sociale stabiliteit aantasten en beter hun weg weten te vinden in de samenleving.

3.3 Actielijnen

Om de visie en missie te realiseren, richt de agenda zich op het effectiever maken van de inzet van stakeholders op het gebied van veerkracht en weerbaarheid. Om dit doel te bereiken zijn vier actielijnen geformuleerd:

1. **Versterken expertise:** De agenda initieert en faciliteert nieuw onderzoek naar veerkracht en weerbaarheid. Het bevordert de uitwisseling van kennis over wat werkt. Het gaat hierbij om kennisuitwisseling tussen verschillende stakeholders (zoals gemeenten, professionals en kennisinstellingen).
2. **Ontwikkelen interventies:** De agenda inventariseert bestaande interventies gericht op het versterken van veerkracht en weerbaarheid. Het faciliteert de ontwikkeling en evaluatie van nieuwe en bestaande interventies.
3. **Versterken samenwerking:** De agenda zet in op de versterking van de samenwerking tussen de verschillende stakeholders in kwetsbare omgevingen. Zo kunnen zij in hun gezamenlijkheid werken aan het bevorderen van de veerkracht en weerbaarheid¹⁶.
4. **Gerichte beleidsontwikkeling:** De agenda geeft een extra impuls aan de ontwikkeling van bestaand en nieuw beleid dat gericht is op het versterken van de veerkracht en weerbaarheid.

De agenda werkt toe naar een meerjarenplan 2025-2030, waarvoor de uitkomsten van de agenda 2023-2025 de basis vormen.

¹⁶ Platform JEP (inmiddels samengegaan met de Expertise-unit Sociale Stabiliteit van het ministerie van SZW) (2020) Veerkracht bevorderen bij opgroeiende jongeren

3.4 Strategie

Om zo effectief mogelijk te werken aan de actielijnen voor deze agenda zijn vier strategische uitgangspunten geformuleerd. De uitgangspunten vormen de werkwijze van de agenda. Ze dienen om een samenhangende aanpak op het gebied van veerkracht en weerbaarheid te creëren, waarbij voldoende ruimte blijft voor verschillen in invulling afhankelijk van de context.

1. Behoeftegericht werken

De behoeften van stakeholders zijn van groot belang in de uitvoering van de agenda. Binnen de agenda wordt een structuur opgezet om deze behoeften met regelmaat op te halen. Daarnaast hanteert de agenda een flexibele werkwijze. De invulling kan aangepast worden aan de lokale context en veranderende maatschappelijke ontwikkelingen. Om gemeenten en professionals effectief te laten handelen, is het belangrijk dat deze kennis wordt uitgewisseld. De Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving zal faciliteren dat deze stakeholders bij elkaar worden gebracht.

2. Focus op primaire preventie

De agenda richt zich op primaire preventie door het beter voorbereiden van professionals. Het gaat niet om reeds geïdentificeerde 'probleem'groepen. We hanteren een gezondheids- en een pedagogische benadering. Vanuit de gezondheidszorg richt men zich op afwijkende omstandigheden. Er wordt gekeken naar iemands maatschappelijke omgeving en welke beschermende factoren men kan inzetten om inwoners veerkrachtig en weerbaar te maken. Pedagogische benaderingen richten zich op opvoeding en educatie. Het gaat om het betrekken van ouders en onderwijs bij het veerkrachtiger en weerbaarder maken van jongeren.

De agenda zet in op (bewezen) beschermende factoren die de samenleving tegen maatschappelijke ontwikkelingen moet beschermen.

'Beschermende factoren zijn niet altijd louter positieve tegenstellingen van risicofactoren – ze fungeren als buffers of mechanismen tegen ongewenst gedrag.'
— Sieckelink & Gielen (2018)

Dergelijke buffers kunnen zowel op het niveau van het individu, de sociale omgeving als de bredere maatschappelijke context bestaan.

In onderstaande lijst staan beschermende factoren waar de agenda op inzet. De lijst is niet limitatief en kan op basis van nieuwe inzichten worden aangevuld.

Individuele veerkracht

Positieve identiteitsontwikkeling

Jongeren bevinden zich veelal in een zoektocht naar hun identiteit: wie ben ik en wat wil ik met mijn leven. Bij een positieve identiteit geeft iemand waardering aan dit zelfbeeld. Een positieve identiteit wordt wetenschappelijk in verband gebracht met een hogere weerbaarheid¹⁷.

Zelfbeschikking

Zelfbeschikking gaat over de autonomie van een persoon en grip op eigen keuzes¹⁸. Door de zelfbeschikking van inwoners te bevorderen wordt hun individuele vrijheid vergroot.

Kritisch kunnen nadenken en multi-perspectiviteit

Een belangrijke beschermende factor is het vermogen om kritisch na te denken en verschillende standpunten in te nemen. Deze beschermende factor maakt individuen minder vatbaar voor radicale boodschappen¹⁹.

Digitale weerbaarheid

Digitale weerbaarheid richt zich op het vergroten van vaardigheden en het kunnen herkennen en interpreteren van desinformatie²⁰. Deze beschermende factor is vooral bekend in de context van radicalisering en extremisme, maar is mogelijk breder inzetbaar: denk aan polarisatie, discriminatie en racisme.

Democratisch burgerschap

Democratische vorming richt zich op het vormen van zelfstandige, kritische en actieve burgers. Jongeren die radicaliseren hebben vaak een hulpvraag of onvoldoende inzicht in de werking van de democratie.

Gezonde emotieregulatie

Uit wetenschappelijk onderzoek komt naar voren dat het goed kunnen uiten van emoties de vatbaarheid voor radicalisering en extremisme doet afnemen²¹.

Veerkracht binnen gemeenschappen

Sociale inclusie

Uit onderzoek blijkt dat gevoelens van uitsluiting belangrijke voedingsbodems zijn van bijvoorbeeld radicalisering en extremisme²². Sociale inclusie vormt daartegen een beschermende factor en draait om het gevoel je geaccepteerd en veilig te voelen in de samenleving²³. Onderdeel hiervan is ook de bestrijding van discriminatie.

Het bevorderen van ondersteunende gezinsstructuren

Een stabiele gezinssituatie en positieve familierelaties komen ook veelvuldig terug als een belangrijke factor in het vergroten van de veerkracht en weerbaarheid van jongeren.

Maatschappelijke veerkracht

Het stimuleren van ontmoeting tussen individuen en gemeenschappen

Onderzoek toont aan dat door ontmoetingen tussen individuen en gemeenschappen vooroordelen, en negatief handelen hiernaar, afnemen²⁴. Langdurig contact kan zorgen voor een nog sterkere afname. Deze beschermende factor kan daardoor effectief zijn voor bijvoorbeeld discriminatie en racisme, of polarisatie.

Het versterken van ambtelijk- en bestuurlijk vakmanschap

Het versterken van ambtelijk en bestuurlijk vakmanschap kwam in gesprekken met gemeentes naar voren als een factor die kan bijdragen aan veerkracht en weerbaarheid. Hieronder valt ook het bevorderen van inclusieve (overheids) communicatie.

¹⁷ Movisie – wat werkt bij het versterken van weerbaarheid van jongeren

¹⁸ Movisie (2020). Zelfbeschikking, veiligheid en gelijkheid

¹⁹ Radar (2022). Vatbare individuen en vatbare omgevingen

²⁰ Radar (2022). Vatbare individuen en vatbare omgevingen

²¹ Nicholson, L., Bergen, N. van, Feddes, A., Mann, L. Doosje, B. (2021). Extremistisch denken en doen. WODC

²² Platform JEP (2020). Handen ineen voor meer veerkracht bij jongeren

²³ Nicholson, L., Bergen, N. van, Feddes, A., Mann, L. Doosje, B. (2021). Extremistisch denken en doen. WODC

²⁴ KIS (2016). Overbruggen van vooroordelen door kennismaking: Onder welke omstandigheden werkt het?

3. Gebiedsgericht werken

In lijn met aanbevelingen van Radar Advies²⁵ zet het programma in op vatbare omgevingen. Omdat doelgroepen slecht af te bakenen zijn aan de hand van risico- en beschermende factoren, is het van belang een meer generieke aanpak te ontwikkelen. Door de nadruk te leggen op vatbare omgevingen kunnen specifieke groepen betrokken worden, zonder dat dit een stigmatiserend effect heeft. De afbakening van de specifieke gebieden wordt belegd bij gemeenten die deelnemen aan het programma. Zij hebben het beste zicht op de lokale uitdagingen en beschermende factoren.

4. Stimuleren integrale aanpak

Vanuit de directie S&I, gemeenten en maatschappelijke organisaties wordt ingezet op veerkracht en weerbaarheid. Hierbij is de inzet van het programma om de inspanningen in samenhang te bezien. We nemen een signalerende en agenderende rol aan richting alle stakeholders. De agenda ondersteunt de betrokken partijen in het (verder) ontwikkelen van een integrale aanpak op veerkracht en weerbaarheid. Daarbij is een goede samenwerking tussen verschillende betrokken partijen cruciaal.²⁶

3.5 Interdepartementale samenhang

Een aantal doelstellingen uit de agenda hangt samen met de inzet van andere departementen en reeds lopende programma's. Voorbeelden hiervan zijn:

- Programma Gelijke Kansen van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
- Programma Voor een Inclusieve Arbeidsmarkt van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
- Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
- Aanpak ondermijnende criminaliteit van het ministerie van Justitie en Veiligheid,
- Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
- Aanpak schadelijke praktijken van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De agenda zoekt verbinding met andere programma's als er voldoende raakvlak is met het programma Veerkracht en Weerbaarheid. Zo voert de agenda enkele projecten uit voor het ministerie van JenV en wordt een belangrijk deel van de financiële middelen van de agenda ingezet in de 20 focusgebieden van het NPLV van het ministerie van BZK.

²⁵ RadarAdvies. (2022). Vatbare Individuen en Vatbare Omgevingen

²⁶ Platform JEP (2020) Veerkracht bevorderen bij opgroeiende jongeren

Figuur 3.5 Interdepartementale samenhang

4. Activiteiten

 De focus ligt op activiteiten die beschermende factoren versterken

4.1 Activiteiten

De activiteiten binnen de agenda richten zich op het versterken van de inzet van stakeholders. Hierbij ligt de focus op activiteiten die de beschermende factoren versterken.

De focus wordt met de stakeholders afgestemd. De agenda neemt een aanjagende en faciliterende rol aan om zo het eigenaarschap bij de respectievelijke partijen te behouden. Per actielijn zijn de volgende activiteiten voorzien:

- De agenda initieert en faciliteert **nieuw onderzoek** naar veerkracht en weerbaarheid en bevordert de **uitwisseling van kennis**. Het gaat hierbij om kennisuitwisseling tussen verschillende stakeholders (zoals gemeenten, professionals en kennisinstellingen).
 - Jaarlijks wordt er een **conferentie ‘Veerkracht en Weerbaarheid’** georganiseerd.
 - Ten minste 15 gemeenten die een SPUK Kansrijke Wijk²⁷ hebben toegewezen nemen deel aan een **learning community**. Een vervolg op goedlopende interventies op meer plekken in Nederland wordt gestimuleerd.
 - Jaarlijks worden de resultaten van het Nationale Wetenschaps Agenda (NWA) onderzoek **‘Social Work and the Art of Crafting Resilient Societies (Crafting Resilience)’** gedeeld met de stakeholders. NWA onderzoekt op welke manier veerkracht antwoord kan bieden op maatschappelijke vraagstukken.
 - In 2023 wordt een **online platform** opgericht waar interventies, kennis en expertise worden gedeeld.
- De agenda inventariseert bestaande **interventies** gericht op het versterken van veerkracht en weerbaarheid. Zij faciliteert de ontwikkeling en evaluatie van nieuwe interventies.
 - Er komt een specifieke uitkering voor gemeenten: **SPUK Kansrijke Wijk**
 - Met een **gerichte opdracht of subsidie** wordt (verdere) ontwikkeling van interventies en opleidingen ondersteund.
 - De **toolkit Evidence Based Werken** wordt uitgebreid naar andere beleidsterreinen binnen het kader van veerkracht en weerbaarheid.
 - Uiterlijk in 2025 zijn tenminste **15 interventies (verder) ontwikkeld**.
 - Uiterlijk in 2025 zijn tenminste **7 van de 15 interventies geëvalueerd**.
- De agenda zet in op de **versterking van de samenwerking** tussen de verschillende stakeholders in kwetsbare omgevingen om veerkracht en weerbaarheid te bevorderen.
 - Er wordt een **domeinoverstijgende werkplaats** opgericht. Binnen deze werkplaats gaat een consortium van wetenschappers, maatschappelijke organisaties en professionals samen met gemeenten aan het werk om veerkracht en weerbaarheid bij jongeren in vatbare omgevingen te bevorderen. Hierbij is ook de samenwerking tussen het sociaal- en het veiligheidsdomein van belang. In dit geval werken we samen met het ministerie van Justitie en Veiligheid aan het tegengaan van ondermijnende jeugdcriminaliteit.

²⁷ Specifieke uitkering voor gemeenten om een plan te ontwikkelen op vooraf vastgestelde thema's.

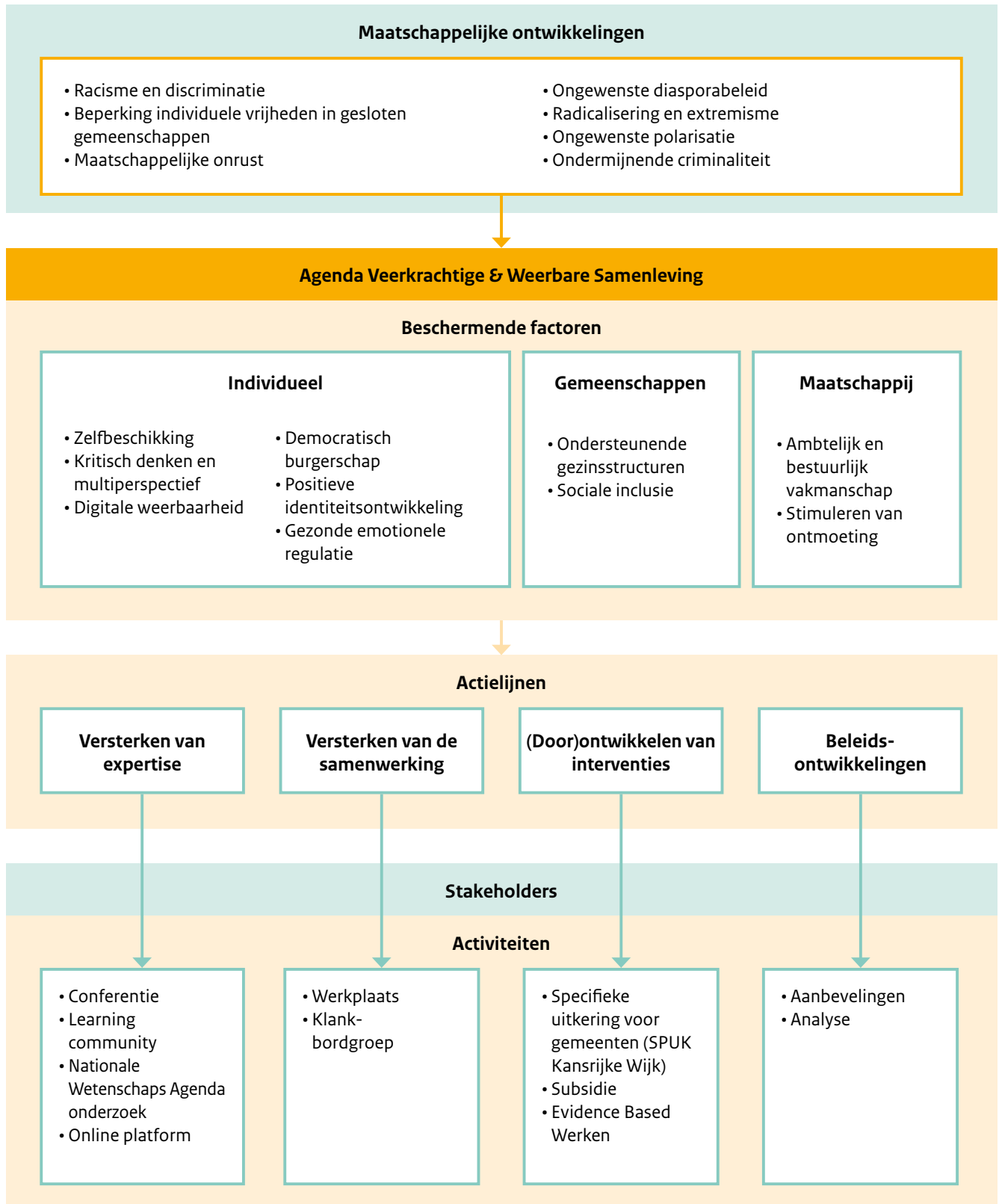
6 Onderzoeken naar veerkracht en weerbaarheid geven handvatten voor beleidsontwikkeling

- Er komen minimaal **vijf samenwerkingsverbanden** met onderwijsinstellingen, gemeenschappen, sleutelfiguren, gemeenten en maatschappelijke organisaties.
- Er nemen tenminste **30 maatschappelijke organisaties** deel aan de activiteiten van de agenda.
- Er komt een **klankbordgroep** waarin alle stakeholders zijn vertegenwoordigd. Zij geven gevraagd en ongevraagd advies.
- De agenda geeft een extra impuls aan de **ontwikkeling** van bestaand en nieuw **beleid** dat specifiek is gericht op het versterken van de **veerkracht** en **weerbaarheid**.
- Jaarlijks wordt geïnventariseerd welke **beleidsthema's** geïnitieerd of ondersteund kunnen worden.
- De agenda kan **beleidsaanbevelingen vertalen naar concrete interventies** in de praktijk. Andersom geven de onderzoeken naar veerkracht en weerbaarheid **handvatten voor beleidsontwikkeling**.
- Jaarlijks wordt een **landelijke veerkracht- en weerbaarheidsanalyse** uitgevoerd en gepubliceerd.

4.2 Actielijnen-inspanningennetwerk

Weergave van de samenhang tussen de actielijnen van de agenda en de inspanningen die de doelen naderbij moeten brengen:

5. Besturing

5.1 Externe sturing

De Agenda Veerkrachtige & Weerbare Samenleving kent externe stakeholders. De agenda raakt onderwerpen bij de ministeries van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, Volksgezondheid Welzijn en Sport, Justitie en Veiligheid, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en zoekt verbinding met deze departementen. Waar mogelijk sluit het aan bij relevante kennisnetwerken. Er zal sprake zijn van dubbele verantwoording, dat wil zeggen dat meerdere ministers over dezelfde middelen rapporteren.

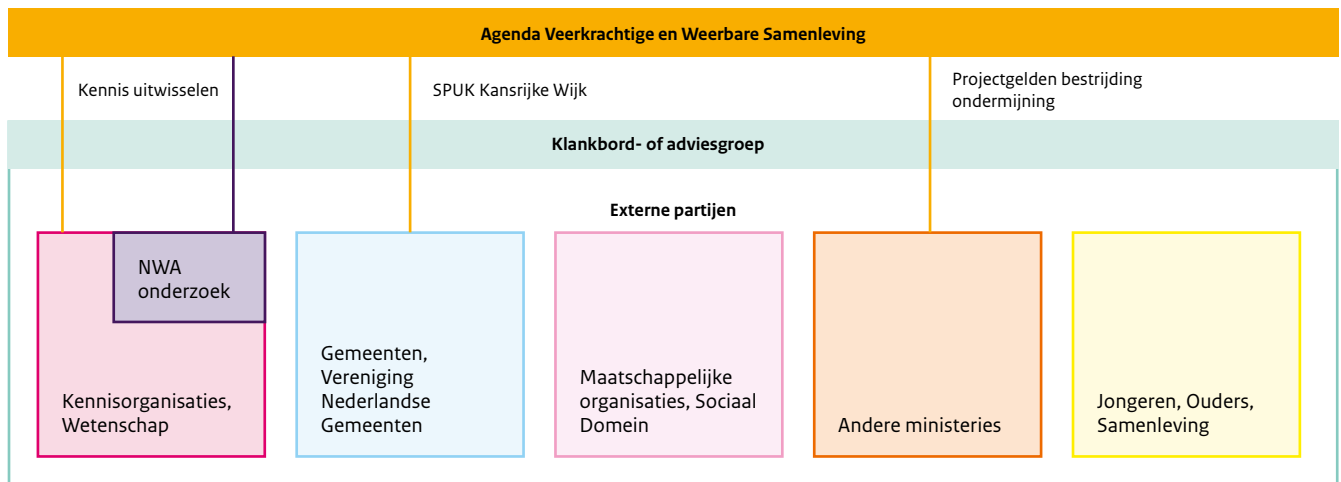
Gemeenten zijn een belangrijke overlegpartner van het programma. Zowel in de voorbereiding als uitvoering worden zij geraadpleegd. Met alle gemeenten die een SPUK Kansrijke Wijk ontvangen, zal regelmatig overlegd worden in de learning community en de klankbordgroep. Gemeenten wordt gevraagd regelmatig overleg te hebben met de uitvoerende organisaties.

Met kennisorganisaties wordt ook regelmatig overlegd. Het NWA-onderzoek ‘Social Work and the Art of Crafting Resilient Societies [Crafting Resilience]’ is hierbij belangrijk. De inzichten van dit vijfjarige onderzoek worden zo snel mogelijk toegepast in activiteiten van de agenda. Ook bij de domeinoverstijgende werkplaatsen wordt de verbinding gelegd met hoger onderwijsinstellingen. Omgekeerd is het mogelijk dat wetenschappers de projecten uit de agenda bestuderen en erover publiceren.

Alle betrokken organisaties worden uitgenodigd voor de jaarlijkse conferentie Veerkracht & Weerbaarheid. Deze conferentie zal maatschappelijke ontwikkelingen die de sociale stabiliteit aantasten (bijvoorbeeld uitsluiting, discriminatie, ongewenste polarisatie) onder de aandacht brengen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de *lessons learned* en best practices van de verschillende interventies. De jaarlijkse conferentie Veerkracht & Weerbaarheid zal verder een netwerkfunctie vervullen die gemeenten, maatschappelijke organisaties en kennisnetwerken samenbrengt.

Om een vorm van extern toezicht te creëren, richten we een klankbord- of adviesgroep op. In deze nog op te zetten klankbordgroep nemen vertegenwoordigers uit de wetenschap, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, het sociaal domein, maatschappelijke organisaties, zelforganisaties en betrokken departementen deel. Twee keer per jaar worden zij geïnformeerd over de resultaten en toekomstige ambities. Op basis van deze resultaten worden zij om advies gevraagd. Hiermee organiseren we zowel tegenspraak als toezicht voor het programma. De groep kan ook ongevraagd adviseren.

Figuur 5.1 Externe sturing

5.2 Begroting

Begroting per jaar (gemiddeld, samengevat)	
Versterken kennispositie (incl. jaarconferentie, online platform, onderzoek)	€ 355.000
Interventies (incl. ontwikkelen interventies, evaluaties, Specifieke Uitkering gemeenten)	€ 2.475.000
Versterken samenwerking (o.a. klankbordgroep, projecten JenV)	€ 488.000
Beleidsontwikkeling (landelijke veerkrachtanalyse)	€ 100.000
Overige kosten (materieel en onvoorzien)	€ 65.000
Totaal	€ 3.483.000

